

MUZEYLARDA KO'RGAZMALAR YARATISH: ASOSIY TUSHUNCHALAR, BOSQICHLAR VA USULLAR.

Qarshiyev Xikmatilla Quvvatovich

“Termiz” davlat muzey-qo‘riqxonasi

Tabiat ilmiy bo‘limi mudiri

Annotatsiya: Maqolaning maqsadi muzey xodimlariga ko'rgazma yaratish va vaqtinchalik ko'rgazmalarni qurishning asosiy tushunchalari, bosqichlari va usullarini tushunishda ko'maklashishdir.

Kalit so'zlar: Muzey ko'rgazmasi, konsepsiya, ko'chma ko'rgazma, ekspozitsion obraz, kolleksiya, inter'yer, ekspozitsiya senariysi, kengaytirilgan tematik tuzilma.

Muzey ko'rgazmasi - bu muzey buyumlari, ilmiy materiallar, me'moriy va badiiy dizayn elementlaridan foydalangan holda yaratilgan, dolzarb mavzuga bag'ishlangan vaqtinchalik ekspozitsiyadir.

Ko'rgazmalar doimiy ekspozitsiyadan quyidagi jihatlari, ya'ni qisqa muddatliligi, mazmun jihatidan dolzarbligi va samaradorliligi, konsepsiya jihatidan torroq mavzuiyligi, taqdimotda ko'pincha eksperimental yondashilganligi, iloji boricha ilgari namoyish etilmagan muzey buyumlarining kiritilishi, asl muzey buyumlaridan ko'proq foydalanilganligi bilan farq qiladi.

Ko'rgazma konsepsiyasidan tortib ochilishigacha ma'lum bir vaqt o'tadi va bu vaqt ichida jamoa ko'rgazma ekspozitsiyasini yaratish uchun zarur ishlarni bajaradi. Ushbu ishlarning davomiyligi ko'rgazmaning ko'lami va murakkabligiga bog'liq. Ishning birinchi bosqichi ko'rgazmaning ilmiy mazmunini loyihalash va ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Bu quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Ko'rgazmaning mavzusi, konsepsiyasi, maqsadi, vazifalari va asosiy g'oyalarini aniqlash.
2. Ko'rgazma ish rejasini tuzish va eksponatlar ro'yxatini shakllantirish.

3. Kerakli adabiyotlar va manbalarni o'rganish (arxiv va kutubxona fondi, shaxsiy kolleksiyalar va boshqalar).

4. Ko'rgazma maydonini o'rganish va jihozlarning imkoniyatlarini hisobga olish;

5. Ko'rgazmaning ekspozitsion obrazini ishlab chiqish.

6. Ilmiy hujjatlarni rasmiylashtirish.

Umuman, ko'rgazma dizaynerlari tomonidan olib boriladigan muzey tadqiqotlarining boshlang'ich nuqtasi kelajakdagi ko'rgazmaning mavzusi, maqsadi, vazifalari va asosiy g'oyalarini aniqlashdir. Bunda ko'rgazma mavzusi va mazmuni muzey buyumlari, ko'rgazma maydoni va o'rganilgan hujjatli manbalar hamda adabiyotlarga asoslangan bo'lishi kerak.

Muzey buyumlari ko'rgazma g'oyalarining markazida turadi, ko'rgazma maydoni va qo'llab-quvvatlovchi manbalar esa buyumlarning axborot mazmuni va vizual jozibadorligini ochib berishga yordam beradi. Konsepsiya va uning dizayni izchillikda rivojlantiriladi.

Ko'rgazma kolleksiyasini shakllantirish adabiyotlar, arxiv hujjatlari va mavzu bo'yicha boshqa manbalarni o'rganish bilan parallel ravishda amalga oshiriladi. Muzey buyumlari bilan dastlabki tanishuv, ularning umumiy ko'lamini aniqlash uchun zarur. Bunga asoslanib, kerakli buyumlarni yig'ish (yoki sotib olish) bo'yicha ishchi reja (agar kerak bo'lsa) ishlab chiqiladi.

Ko'rgazma materiallari va fond hujjatlarini o'rganish eksponatlarning axborot salohiyatini maksimal darajada oshirish maqsadida keyinchalik ham davom ettiriladi. Samaradorlikni oshirish uchun bu ish tizimli ravishda olib borilishi lozim. Bunday hollarda tasdiqlangan usullardan biri bu eksponatlar kartotekasini yaratishdir. Kartochkalar muzey buyumlari haqidagi ma'lumotlar asosida tuziladi.

Ko'rgazma kompozitsiyasini yaratishda mo'ljallangan joyning yoki xonaning me'moriy xususiyatlarini hisobga olish kerak. Masalan, zalda ustunlar, tuynuklar va to'siqlarning mavjudligi ko'rgazma ritmini belgilaydi. Katta derazalarning mavjudligi ko'rgazma maydonini sezilarli darajada kamaytiradi va qo'shimcha ishchi

yuzalarni yaratishni talab qiladi. Ba'zan joy yoki xonaning inter'yeri ko'rgazma tashkil etish uchun qulaylik tug'dirishi ham mumkin. Devorlarning rangi shuningdek, gilamchalar, pardalar va boshqalar kabi dekorativ materiallarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish ham ishning muhim qismi hisoblanadi.

Eksponatlarning tarkibi va xususiyatlari ular uchun mo'ljallangan jihozning o'ziga xos xususiyatlarini belgilaydi. Shunday qilib, kichik va ko'chma ko'rgazmalar uchun standart uskunalar(ko'rgazma modullari) dan foydalanish afzalroq bo'lib, statsionar ko'rgazmalar uchun maxsus tayyorlangan jihozlar elementlari talab qilinadi. Inter'yerlar va ularning qismlari va ob'ektlar to'plami uchun katta eksponatlar maxsus podiumlarni talab qiladi. Natyurmortlar, ashyolar yig'indisi va kitoblar

maxsus stendlar va manekenlarni talab qiladi. Hujjatli materiallar uchun stendlar, turniketlar va boshqalarni talab qilinadi. Eksponatlarni namoyish qilishda yorug'lik muhim rol o'ynaydi. Yoritish tizimi muzey buyumlarining jozibadorligini oshiradi, ko'rgazmani tomosha qilish paytida ijobiy kayfiyatni yaratadi va asosiy eksponatlarning tomoshabopligini ta'minlaydi.

Ko'rgazma dizaynining dastlabki bosqichidagi asosiy vazifalardan biri ko'rgazma imidjini ishlab chiqishdir, bu ko'rgazma va uning alohida bo'limlarining badiiy dizayni uchun asos bo'lib xizmat qiladi hamda ko'rgazma mavzusini badiiy vositalar orqali ifodalanishini ta'minlaydi. Bu ishni rassom bilan hamkorlikda amalga oshirish talab etiladi.

Muzey tadqiqotlarini olib borgandan so'ng, ko'rgazma dizayneri ko'rgazma ustida ishlashning dastlabki bosqichini ilmiy konsepsiyani ishlab chiqish orqali yakunlaydi. Ko'rgazma konsepsiyasi - bu yaratilayotgan ko'rgazma uchun ilmiy loyiha bo'lib, unda uning konsepsiya mazmuni, asoslari, shuningdek, unga erishish uchun ko'rgazma va badiiy usullar va texnikalar bayon etiladi.

Ko'rgazma konsepsiyasi quyidagi tuzilishga ega bo'lishi mumkin: kirish, asosiy qism, ma'lumot havolalari, va ilova.

Kirish qismida ko'rgazma mavzusi, uning dolzarbligi, ko'rgazma nomi, uning mazmuni va asosiy bo'limlarning ta'rifi keltiriladi.

Asosiy qism (yoki loyiha) quyidagi bo'limlardan iborat bo'lishi mumkin:

- ko'rgazma mavzusi va ko'lam, asosiy konsepsiyalar va g'oyalarini asoslash;
- ekspozitsiya yaratish usuli va ko'rgazma janri asoslari;
- ko'rgazmaning tematik tuzilishi;
- ekspozitsiya maydonining (zal yoki boshqa xona) ko'rgazmani yaratish va faoliyat yuritish nuqtai nazaridan xususiyatlari;
- ko'rgazmaning texnik jihozlanishiga ko'ra me'moriy va badiiy dizayn xulosasi bo'yicha takliflar;
- ko'rgazma bilan ishlash istiqbollari: madaniy materiallarni ishlab chiqish, xizmat safarlari, ekspeditsiyalar va boshqalar).

Ilmiy konsepsiya ma'lumotnomalari quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- alifbo yoki xronologik tartibda tuzilgan manbalar ro'yxati (arxiv va boshqalar);
- bibliografik tavsif bilan alifbo yoki xronologik tartibda tuzilgan ma'lumotnoma havolalari ro'yxati.

Konsepsiya o'z ichiga kontsepsiya senariyasini yoki ekspozitsiya senariysini olishi mumkin. Ko'rgazma senariysi asosiy qismning quyidagi bo'limlarini o'z ichiga oladi: “Asosiy tushunchalar, mavzular, g'oyalar va muammolarni asoslash”, “Tematik” tuzilma, “Arxitektura va badiiy yechim uchun takliflar”.

Konsepsiyaga kengaytirilgan tematik tuzilma (KTT) biriktiriladi. U grafik shaklda (jadval sifatida) taqdim etiladi.

Xulosa qilib aytganda, ko'rgazma ishi muzey faoliyatining an'anaviy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u muzeyga o'z kolleksiyalari tarkibidan to'liqroq foydalanish, ilmiy-tadqiqot mavzularini rivojlantirish, zahiralarni boyitish, madaniy va ma'rifiy dasturlarini ishlab chiqishga turtki beradi. Bu esa o'z navbatida yangi muzey auditoriyasini jalb qilish va ijtimoiy aloqalarni o'rnatishga yordam beradi. Shuning uchun ko'rgazma tadbirlarini tashkil qilish va ularni tizimga aylantirish har qanday muzeyni rivojlantirish konsepsiyasining ajralmas va muhim qismidir.

Adabiyotlar:

1. Методика организации и оформления тематической выставки в образовательном учреждении. Егорова Л.А. Тула., 2007.
3. Музееведение. Под. Ред. К.Г. Левыкина, В.Хербста. –М.: Высш. шк.,-2000.
4. Организация работы школьного музея О.В.Старкова. Пермь, 2005.
5. Столяров Б.А. Музейная педагогика. М., «Высшая школа» 2008.

О. А. Айдарова Методические рекомендации по созданию тематических выставок в музее образовательной организации г. Тамбов